

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 32.035.2023
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова
доктору філологічних наук, професору,
Морозовій Ірині Борисівні

Відгук

Офіційного опонента **Костроміної Ольги Валентинівні**,
кандидата філологічних наук, доцента кафедри Англійської мови № 2
Національного університету «Одеська морська академія»,
про дисертацію **Сніжани Сергіївни Шевченко**
«Усна англomовна проповідь у сучасному художньому кінодискурсі»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.
(Одеса, 2023)

1. Актуальність дисертаційного дослідження. Вивчення взаємозв'язку релігії та мови відзначається довгою історією наукових рефлексій та систематичного аналізу. В сучасному українському мовознавстві спостерігається суттєвий інтенсивний потік досліджень, присвячених розгляду цієї теми, що свідчить про постійний інтерес наукового лінгвістичного середовища до проблематики взаємодії релігійних та мовленнєвих явищ.

У зазначений період наукової активності висвітлені різні аспекти мовно-релігійного контексту, включаючи, але не обмежуючись, лінгвістичні особливості релігійного мовлення, вплив релігійних текстів на лексичний та граматичний склад мови, а також вивчення взаємовпливу релігійної термінології та мовних структур. Ці дослідження спрямовані на глибоке розуміння взаємодії між релігією та мовою, враховуючи культурні, соціальні та історичні виміри, і відкривають нові горизонти для вивчення величезного потенціалу цієї теми в науковому контексті. Тому дисертаційне дослідження С.С. Шевченко є **актуальною** та своєчасною розробкою, в якій здійснено комплексне вивчення усного релігійного дискурсу, а саме – усних

англомовних проповідей в межах художнього кінодискурсу. Актуальність теми підтверджується також і тим, що дисертацію виконано в межах планової наукової теми кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Дослідження просодичних характеристик усного англомовного дискурсу» (номер державної реєстрації 0113U002687).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Об'єктом дослідження дисертантка обрала усну англомовну проповідь, яка реалізується в персонажному мовленні сучасного художнього кінодискурсу, а його **предметом** слугувала просодична організація англомовної проповіді в художньому кінодискурсі.

Мета дослідження полягає у виявленні структурних та просодичних особливостей усної англомовної проповіді, що відтворено в персонажному мовленні в зображувальному художньому кінодискурсі. У відповідності до мети дисертанткою сформульовано низку **завдань**: 1)проаналізувати основні підходи до дослідження релігійного дискурсу; 2)схарактеризувати особливості дискурсу англомовного протестантизму; 3)визначити місце проповіді в жанровому просторі релігійного дискурсу; 4)проаналізувати основні підходи до дослідження кінодискурсу як полікодового та полімодального утворення; 5)схарактеризувати інтонаційні особливості досліджуваних літургійних і ситуативних проповідей та духовних бесід на основі перцептивного аналізу; 6)виявити та описати просодичні параметри, які беруть участь у реалізації досліджуваних усних проповідей та бесід, відтворених у кінодискурсі, на основі аналізу мелодійних, динамічних і темпоральних характеристик; 7)установити набір інтегральних та диференційних просодичних ознак досліджуваних літургійних і ситуативних проповідей та духовних бесід у зображувальному художньому кінодискурсі; 8)створити узагальнений просодичний портрет проповідника на основі отриманих інструментальним шляхом акустичних характеристик мовлення.

Вважаємо такий набір завдань цілком обґрунтованим та доцільним задля виконання поставленої мети розробки.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження, перш за все, полягає в обранні дисертанткою об'єкту дослідження – вперше об'єктом дослідження обрано особливий мовленнєвий жанр релігійного дискурсу – усну проповідь та духовну бесіду – у сучасному англomовному кінодискурсі. Крім того, новітнім доцільно вважати здійснення порівняльного аналізу просодичних особливостей реалізації літургійних проповідей, ситуативних позахрамових проповідей та духовних бесід в англomовному художньому кінодискурсі та виявлення їхніх основних диференційних та інтегральних просодичних ознак. Створення дисертанткою просодичного портрету проповідника на основі отриманих перцептивним та інструментальним шляхом акустичних характеристик мовлення священників – персонажів художніх фільмів – також вважаємо новітнім для подальших розробок алгоритму аналізу як персонажного мовлення, так й фахового мовлення представників різних професій.

Структура роботи сприяє досягненню поставленої мети, композиція розділів повністю дотримується послідовності висунутих дисертанткою завдань. Як позитивне слід також відзначити стиль викладення теоретичного та практичного матеріалу: багата термінологічна палітра свідчить не тільки про глибоку обізнаність дисертанта в обраній галузі, але й про образність наукового мислення автора.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків та бібліографії. Загальний обсяг дисертації становить 180 сторінок, із них 151 – основного тексту. Бібліографія містить 194 позиції переважно вітчизняних джерел та 75 позицій – джерел англійською мовою. Список кінематографічних джерел містить 8 найменувань, серед яких – 4 серіали. Загальний обсяг матеріалу дослідження склав 287 хвилин звучного мовлення (транскрипт дорівнює 72 сторінкам друкованого тексту формату А4

14 шрифт Times New Roman). У тексті дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено актуальність, об'єкт і предмет дослідження, логічно й послідовно сформульовано мету та завдання роботи, висвітлено її наукову новизну, теоретичне та практичне значення, виокремлено методи дослідження, наведено дані про апробацію.

У першому розділі дисертації (с. 28-64) узагальнено наукову інформацію щодо дослідження релігійного та проповідницького дискурсів з точки зору притаманних ним особливостей, стратегій та тактик; висвітлено особливості полікодового й полімодального феномену кінодискурсу; наведено аналіз фонетичних робіт, присвячених дослідженню ролі просодії в реалізації усного тексту проповідницького дискурсу; детально розглянуто проблему створення мовленнєвого портрету мовця та просодичного портрету проповідника.

Розгляд проблеми мовної особистості в фонетичних розвідках дозволив дисертантці констатувати, що на основі вивчених індивідуальних особливостей мовлення мовця можливо створення просодичного портрету оратора – комплексний опис особливостей вимови та інтонації мовлення особи, яка виступає у ролі оратора.

Другий розділ дисертації (с. 65-93) містить опис методів та етапів аналізу англomовних проповідей та бесід у художньому кінодискурсі. В цьому ж розділі дисертантка детально описує методику проведення саме інструментально-фонетичного дослідження, що базується на перцептивному й інструментальному аналізі. Вважаємо, що вибір ефективних шляхів аналізу й опису просодичної організації мовлення проповідника в англomовному кінодискурсі дозволив дисертантці досягнути кінцевої мети роботи.

Надана в другому розділі характеристика матеріалу дослідження (підрозділ 2.1), по-перше, надала можливість отримати вичерпну інформацію про особливості прагматичної направленості та синтаксичної організації матеріалу завдяки інформативним ілюстраціям та компетентним коментарям

до них, а по-друге, довела доцільність розподілу мовленнєвих реалізацій проповідника на канонічні літургійні проповіді, позахрамові ситуативні проповіді та приватні бесіди на духовні теми.

У **третьому розділі** (с. 94-146) містяться результати та лінгвістична інтерпретація аудиторського та інструментального аналізу. Традиційне для Одеської фонетичної школи комплексне дослідження передбачає залучення та співставлення суб'єктивних та об'єктивних фонетичних методів. Чітке слідування алгоритму дій дозволило дисертантці здійснити системний опис просодичної організації мовленнєвого матеріалу та дійти переконливих висновків щодо основних закономірностей інтонаційної структури досліджуваних текстів проповідей та духовних бесід у художньому кінодискурсі. Всі спостереження надано в супроводі численних цифрових показників, відображених у таблицях та графіках. Ці показники свідчать про об'єктивність та достовірність отриманих результатів та дозволяють констатувати наявність спільних та відмінних просодичних ознак в літургійних проповідях, ситуативних проповідях та духовних бесідах. Висновки, що наведено до кожного розділу, відображають основні результати наукової праці на кожному етапі розвідки. Узагальнююча частина дисертації повністю узгоджена з визначеними у вступі метою та завданнями. Вона віддзеркалює теоретичні доробки та найбільш вагомні практичні результати здійснюваного дослідження.

У загальних **висновках** підсумовується суть наукової проблеми, висвітлюються результати дослідження, та намічаються перспективи подальших наукових пошуків.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні положення та результати дослідження пройшли ретельну апробацію на щорічних наукових конференціях кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (2020-

2023 р.р.) і на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Теоретичні і практичні результати дослідження викладено у трьох одноосібних публікаціях, опублікованих у фахових виданнях України.

5. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Проведене С.С.Шевченко дослідження вважаємо певним внеском в теорію мовленнєвої комунікації та дискурсології. Здійснений з лінгвістичних позицій аналіз особливостей існування елементів проповідницького дискурсу в дискурсі кінематографа слугує підґрунтям для подальшого поглибленого вивчення явищ універсальної поліфонічності, вторинності та перетікання текстів культури один в одного, що є головною характеристикою сучасної культури. Проведене комплексне фонетичне дослідження безумовно робить свій внесок у теоретичну фонетику та практичну фонетику англійської мови.

Окрім теоретичної вагомості розробки, що рецензується, дисертаційне дослідження С.С.Шевченко має безперечну **практичну цінність**, адже основні положення дисертації і фактичний матеріал прислужаться у викладанні низки базових лінгвістичних вишівських дисциплін, зокрема, курсів стилістики англійської мови, теоретичної та прикладної фонетики англійської мови, у курсі теорії комунікації тощо.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

Вищевикладене дозволяє констатувати, що дисертація С. С.Шевченко є самостійною валідною працею, що відповідає сучасному рівню наукових знань. Тим не менш, під час ознайомлення з роботою, виникла низка міркувань та питань, що потребують уточнення. Сподіваємося, що зазначені нижче зауваження, питання й міркування будуть висловлені в ході дискусії та ураховані в подальшій науковій роботі авторки.

1. Науковий інструментарій дисертантки загалом коректний, робота написана гарною українською науковою мовою, проте іноді зустрічаються певні недоліки, зокрема, синонімічне використання термінів «низхідний тон» і «спадний тон», хоча в сучасній лінгвістичній

літературі, наскільки нам відомо, загальноживаним є термін «спадний тон». Уточнення потребує і класифікація шкал, які використовуються в просодичному оформленні проповідницького мовлення, а також розмежування понять «фразове членування» і «синтагматичне членування».

2. В параграфі 1.2. «Кінодискурс як полікодове та полімодальне утворення» надаються такі визначальні слова для дискурсу кіно як «полікодовий», «полімодальний», «креолізований», «семіотично ускладнений» тощо. Під час захисту хотілося б почути відповідь на запитання: в яких відносинах один до одного знаходяться ці термінологічні епітети? Крім того, в цьому ж параграфі дисертантка наголошує на інституційній природі кінодискурсу (с.33), але саме ознаки інституційності дискурсу кінематографа залишились не висвітленими у тексті роботи.
3. Є певні побажання до авторки стосовно підсумкових частин дисертації. Хотілося, щоб у висновках до розділів (с.62-64, 91-93, 144-146) було продемонстровано більший рівень узагальнення аби уникнути повторюваності певних фрагментів з параграфів розділу та висновків до нього, які подекуди спостерігаються в тексті (напр. с. 142 з с.146, с. 79 з с.93).
4. Віддаючи належне ретельності, грамотності та чіткому дотриманню алгоритму проведення комплексного фонетичного дослідження, яке включало також і методи статистичної обробки просодичних параметрів за критерієм Стюдента, хотілося б відзначити деякий дисбаланс в концентрації уваги авторки, перш за все, на мелодійному компоненті інтонації (параграф 3.2.1, сторінки 103-122). Темпоральний та особливо динамічний компоненти інтонації залишились менш детально досліджуваними, незважаючи на те, що за результатами аудиторського аналізу вони відіграють значну роль у реалізації текстів проповідей та бесід.

Наведені вище зауваження не ставлять під сумнів наукову цінність дослідження, не зменшують теоретичну та практичну значущість отриманих результатів і не впливають на загальне позитивне враження від роботи.

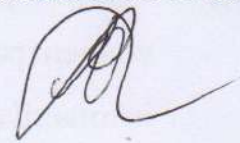
7. Загальна оцінка дисертації.

Наявність чіткої концепції дослідження, обсяг опрацьованого матеріалу, глибина аналізу, його результати, спрямованість на отримання нового лінгвістичного знання – все це дає підстави вважати, що дисертація «Усна англійська проповідь у сучасному художньому кінодискурсі» є оригінальним завершеним дослідженням, відповідає заявленій спеціальності, а також вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №431 від 21.03.22р.), а її авторка **Шевченко Сніжана Сергіївна** заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент –

Кандидат філологічних наук,
доцент кафедри Англійської мови № 2
Національного університету
«Одеська морська академія»

Ольга КОСТРОМІНА

*Підпис доцентки
кафедри Англійської
мови №2 засвідчує*

*О. Шевченко
Перший проректор НУОМА*